

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

***М. П. ФЕДЮШКО, кандидат сільськогосподарських наук
Таврійський державний агротехнологічний університет***

Екологічні проблеми все більше привертають увагу до себе. Тому, екологізація агропромислового комплексу є однією з важливих проблем суспільства. Щороку зростає потреба в екологічно чистих продуктах харчування, що призводить до необхідності сільськогосподарських виробництв та інших галузей АПК базуватись на екологічних законах. Сталий розвиток неможливий без підтримки якості середовища і охорони ґрунтів.

Екологізація, забруднення, ущільнення, хімізація, пестициди, екологічні закони, сталий розвиток

Останніми роками у сільськогосподарському виробництві України значно загострилися кризові явища: знизилась обсяги валової продукції, погіршилося використання природних ресурсів, знизилася родючість ґрунтів, поглибився дисбаланс між галузями рослинництва і тваринництва. Зменшення поголів'я худоби досягло критичної межі за значного зниження його продуктивності [1]. Майже у всіх галузях агропромислового комплексу спостерігається поступова деградація, що негативно впливає не тільки на загальний стан господарства країни, але й послаблює торгівельні позиції України на світовому ринку.

Метою дослідження постала необхідність розглянути та охарактеризувати основні екологічні проблеми в АПК.

Матеріали та методи досліджень. Агропромисловий комплекс є одним із найвідчутніших чинників впливу на довкілля. Деякі вчені навіть віддають йому першість за рівнем антропогенного навантаження [3]. Це пов'язано, насамперед, із територіальною поширеністю його ланок, особливо сільськогосподарського виробництва. Крім того, процес відтворення у сільському господарстві тісно пов'язаний з природними процесами. У 20-му столітті вплив АПК на довкілля посилювався з інтенсифікацією сільськогосподарського виробництва, а саме: механізацією багатьох процесів, надмірною розораністю території і глибокою оранкою, хімізацією та водною меліорацією, високою концентрацією виробництва тощо. Ведення сільськогосподарських робіт

має негативний вплив не тільки на сільгоспугіддя, але й на навколишнє середовище [2].

Механізація сільськогосподарських робіт. Процес механізації сільськогосподарських робіт негативно позначається на якості ґрунту та його родючості. Сільськогосподарська техніка, що працювала на полях України, відрізнялася громіздкістю, великою вагою та потужністю. Маса вітчизняних тракторів і комбайнів досягає 10-15 тонн, за таких умов кожен сантиметр ріллі підпадає під дію ходових систем машин щонайменше двічі, а в середньому 3-5 разів в рік. Це призводить до переуцільнення орного і підорного горизонтів. Через це порушується водний і повітряний режим, режим живлення ґрунтів, руйнується їх структура, важчає механічний склад. Особливо згубно переуцільнення діє на зрошувані землі [3]. Розв'язати проблему переуцільнення ґрунтів можна лише комплексно: модернізацією техніки, зниженням тиску на ґрунт колісних і гусеничних тракторів, скороченням числа проходів техніки полем. Ця проблема успішно вирішується запровадженням ґрунтозахисних екосистем обробітку землі та відповідної техніки.

Хімізація сільськогосподарського виробництва. Одним з напрямів інтенсифікації сільськогосподарського виробництва є хімізація, яка передбачає внесення в ґрунти як добрив, так і пестицидів. Цей процес активно відбувається у всіх розвинених країнах світу. Внесення хімічних добрив зумовлено тим, що щорічно разом з урожаєм із ґрунту виносяться десятки мільйонів тонн поживних речовин: азот, калій, фосфор та ін., тому внесення органічних і мінеральних добрив є одним із важливих способів підвищення родючості ґрунтів. Необхідність застосування пестицидів і хімічних засобів захисту рослин викликане спалахами масового розмноження різноманітних шкідників, бур'янів, грибкових захворювань. У сільськогосподарському виробництві використовують такі пестициди за способом дії на шкідників: гербіциди (знищення бур'янів), інсектициди (знищення шкідливих комах), нематоциди (знищення червів), фунгіциди (знищення грибкових та вірусних захворювань), бактерициди (знищення збудників хвороб), дефоліанти (знищення листя). До класу пестицидів відносять і хімічні речовини, які прискорюють або сповільнюють ріст деяких рослин. Застосування мінеральних добрив і пестицидів дозволяє збільшити врожай, однак має негативні екологічні наслідки:

- накопичуючись у рослинах, вони харчовими ланцюгами потрапляють до організму людини;
  - забруднюють підземні і поверхневі води;
  - згубно діють на флору і фауну;
  - знижується урожайність через загибель мікроорганізмів у ґрунті
- [4].

Забруднення природних вод біогенними речовинами, а також азотними сполуками. У світі щорічно у довкілля надходить 50 млн. тонн нітритів. Вони зливаються у водойми і річки та призводять до процесу «еутрифікації», тобто заростання водних об'єктів синьо-зеленими водоростями.

Низка проблем виникла у процесі розвитку такого напрямку інтенсифікації сільськогосподарського виробництва, як меліорація – системи заходів, пов'язаних із докорінним поліпшенням властивостей ґрунтів і спрямованих на підвищення їх родючості. Існує кілька видів меліорації.

Найпоширенішими серед них є гідромеліорація, тобто зрошення та осушення. У зрошенні земель роль найактивнішого агента відіграє штучне зволоження ґрунтів із водного джерела для забезпечення рослин вологою. Під час осушення земель надлишок вологи відводиться за межі шару, де розміщуються корені рослин і в такий спосіб створюються сприятливі умови для їх росту. Однак тривале зрошення викликає низку екологічних проблем. Головна з них – це вторинне засолення ґрунтів, що виникає за надмірного зрошення і високого рівня ґрунтових вод [5]. Під засолення потрапила майже половина зрошувальних земель світу. З ним пов'язана також проблема раціонального використання води на шляху від джерела забору води до поливного поля безцільно втрачаються 60-75% води, тому головною задачею є підвищення якості зрошувальних систем.

Осушення за принципово новою основою протилежне зрошенню. Його проводять на перезволожених землях, лісах, болотах для включення нових територій у сільськогосподарське виробництво [6]. Але ці екосистеми є унікальними і цінними для збереження біорізноманіття України. Після початку проведення осушувальних меліорацій виникають небезпечні екологічні зміни водного балансу території і порушення режиму підземних вод, небажані зміни в у гідроекологічному режимі з частими катастрофічними повеннями, посилюються процеси деградації ґрунтів та зменшення продуктивності сільськогосподарських угідь.

Вивіз родючої частини ґрунту разом з урожаєм. В Україні корені цукрових буряків, що надходять на переробку містять у загальній масі 15 % ґрунту. Повернення накопиченого на цукрових заводах ґрунту – один з важливих засобів раціонального використання земель у сільському господарстві [7].

Не уникла екологічних проблем і переробна галузь АПК. Велика кількість переробних підприємств промисловості позбавлена елементарних очисних споруд, устаткування й технології застарілі. Значне поширення їх на території України веде до забруднення атмосфери, малих річок, озер, куди скидаються відходи.

Висновки. Було розглянуто основні проблеми негативного впливу на АПК, який завжди був основою економіки України, добробуту їх громадян і важливою складовою формування світосприйняття та способу життя українців. Сучасні технології перетворюють аграрний сектор на цілком індустріальний підрозділ, метою якого є отримання максимальних прибутків за умов мінімізації витрат. Для сільського господарства земля, рослини, природні умови та ресурси є засобом виробництва, тому аграрне виробництво першим відчуває поступове зменшення запасів природних багатств і всю небезпеку зміни природних умов та ресурсів. Крім того, у світі поступово зменшується площа земель, на яких вирощують сільськогосподарські культури і отримують продукти харчування, і водночас зростає населення. Саме тому необхідно збільшувати врожаї, щоб задовольнити потреби людей не тільки в кількості, але і в якості, зростає необхідність в екологічно чистих продуктах харчування. З цього виходить, що сільськогосподарське виробництво, як і інші галузі АПК повинні базуватись на екологічних законах, сталий розвиток неможливий без підтримання якості середовища, охорони ґрунтів, органічних технологій, які б забезпечували відтворення довкілля та активізацію природних механізмів саморегуляції.

Список літератури

1. Греков В. О. Охорона і відтворення родючості ґрунтів у зональних агроєкосистемах // В. О. Греков, Л. В. Дацько. // Агроєкологічний журнал – 2009. – №1. – С. 43–47.
2. Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 39. – С. 350.
3. Лихочвор В. Перспективи розвитку агротехнологій в Україні / В. Лихочвор // Пропозиція – 2008. – №3– С. 47–52.
4. Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – №38–39. – С. 248–298.
5. Тараріко О.Г. Основні фактори сталого розвитку агроєкологічних систем і сільськогосподарських ландшафтів / О. Г. Тараріко. // Проблеми сталого розвитку України – Київ: БМТ, 1998. – С. 254–267.
6. Трегобчук В. Охорона земель - складова національної безпеки / В. Трегобчук . // Вісник НАН України – 1997. – № 3–4. – С. 3–13.
7. Краснолуцький О. Складання проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічно обґрунтовані сівозміни та впорядкування угідь / О. Краснолуцький, Р. Тихенко, Т. Євсюков. // Землевпорядний вісник – 2010. – №4. – С. 14–17.

Екологические проблемы все больше привлекают внимание к себе. Поэтому экологизация агропромышленного комплекса является одной из важных проблем общества. С каждым годом растет необходимость в экологически чистых продуктах питания.

Из этого выходит, что сельскохозяйственное производство, как и собственно другие отрасли АПК должны базироваться на экологических законах, устойчивое развитие невозможно без поддержания качества среды, охраны почв.

Экологизация, загрязнение, уплотнение, химизация, пестициды. экологические законы, устойчивое развитие

Ecological problems all anymore come into a notice to itself. Therefore an ecologization of agroindustrial complex is one of important problems of society. With every year a necessity grows for the ecologically net products of feed. It seems from it, that agricultural production as well as other industries of APK must be based actually on ecological laws, steady development is impossible without maintenance of quality of environment, guard of soils

Ecologization, contamination, compression, химизация, pesticides. ecological laws, steady development